

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Klassiõpetaja õppekava

Elina Luik

**VANEMATE HOIAK JA PANUS LAPSE ETTEVÕTLUSPÄDEVUSE
ARENDAMISSE I JA II KOOLIASTMES.**

Magistritöö

Juhendaja: algõpetuse nooremlektor Külli Hiimäe-Metsar

Tartu 2024

Kokkuvõte

Vanemate hoiak ja panus lapse ettevõtluspädevuse arendamisse I ja II kooliastmes.

Ettevõtluspädevus saab koolides erineval määral tähelepanu, mistõttu on oluline, et laps saaks teadmisi, oskusi ja hoiakuid kodust. Käesoleva töö eesmärgiks selgitada välja Eesti lapsevanemate hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes ning panus lapse ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste arendamisel. Andmete kogumiseks koostati kvantitatiivse uuringu küsimustik LimeSurvey keskkonnas. Valim moodustati mugavusvalimi alusel ning sellesse kuulus 101 Eesti koolide 1.-6.klassi õpilaste lapsevanemat. Andmeid analüüsiti kvantitatiivse andmeanalüüsi meetodil ning tulemused esitati kirjeldava statistika põhimõtete alusel. Uuringu tulemusel leiti, et Eesti lastevanemate hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse on üldiselt positiivne, kuid puudub piisav teadlikkus (koolides) pakutavate võimaluste ja tegevuste osas.

Võtmesõnad: ettevõtlusõpe; ettevõtluspädevus; I ja II kooliaste; lapsevanema hoiak

Abstract

The Attitude and Contribution of Parents to the Development of Children's Entrepreneurial Competence in Primary and Lower Secondary School.

The teaching of entrepreneurial competence in schools receives varying degrees of attention, hence it is important for children to acquire knowledge, skills, and attitudes from their homes. The aim of this study is to elucidate the attitudes of Estonian parents towards teaching entrepreneurial competence in the first and second stages of schooling and their role in developing a child's entrepreneurial knowledge and skills. The data were collected through a quantitative survey using the LimeSurvey platform. The sample was formed based on convenience sampling, consisting of 101 parents of students in the first and second stages of Estonian schools. The data were analyzed using quantitative data analysis methods, and the results were presented based on the principles of descriptive statistics. The study found that the attitude of Estonian parents towards teaching entrepreneurial competence is generally positive, but there is a lack of sufficient awareness regarding the opportunities and activities offered in schools.

Keywords: entrepreneurship education; entrepreneurial competence; first and second stages of schooling; parental attitude

Sisukord

Kokkuvõte.....	2
Abstract.....	2
Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline ülevaade.....	6
1.1. Ettevõtluspädevuse mõiste ja olemus.....	6
1.2. Lapse ettevõtluspädevuse arendamine I ja II kooliastmes.....	7
1.3. Lapsevanema hoiak ja panus lapse ettevõtluspädevuse arendamisel.....	9
2. Metoodika.....	12
2.1. Valim.....	12
2.2. Andmekogumine.....	14
2.3. Andmeanalüüs.....	15
3. Tulemused.....	15
3.1. Lapsevanema hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes.....	16
3.2. Kooli võimalik panus lapsevanema hoiaku kujunemisel.....	18
3.3. Lapsevanema panus lapse ettevõtluspädevuse arendamisel.....	19
4. Arutelu.....	22
4.1. Lapsevanema hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes.....	22
4.2. Koolides õpetatava ettevõtlusõppe panus lapsevanema hoiaku kujunemisel.....	23
4.3. Lapsevanema panus lapse ettevõtluspädevuse arendamisel.....	24
4.4. Töö piirangud, praktiline väärtus ning soovitus edasisteks uuringuks.....	26
Tänuõnad.....	27
Autorsuse kinnitus.....	27
Kasutatud kirjandus.....	28
Lisa 1. Ettevõtluspädevuse mudeli rakendamine I kooliastmes	
Lisa 2. Ettevõtluspädevuse mudeli rakendamine II kooliastmes	
Lisa 3. Küsimustik	

Sissejuhatus

Lapsevanema hoiak ettevõtluspädevuse õpetamise suhtes koolis puudutab järjest nooremaid lapsi, sest juba varases koolieas kasutavad lapsed nutiseadmetes digitaalsete rahaliste tehingute võimalusi. Kaasaegsete digitaalsete raha kasutamise võimaluste tõttu võime näha, kuidas üha noorematel lastel on tõenäosus puutuda kokku raha kasutamisega seotud ohtudega (internetipettused, tasulised mängud jms), mis vanemate ja koolis kujundatava ettevõtluspädevuse alapädevuse - rahatarkuseta leiab järjest rohkem ohvreid. Seetõttu on ettevõtluspädevus, sealhulgas rahatarkus, muutunud järjest aktuaalsemaks nii põhikoolides kui valitsuste tasandil (Bacigalupo et al., 2016). Eesti õpilaste ja elanike rahatarkust on alates 2010. aastast järjepidevalt uurima hakatud, et suunata haridust ning riiklikke tegevusi edendamaks inimeste heaolu ning tõsta teadlikkust (Rahandusministeerium, 2023).

Peale kooli alustab noor iseseisvat elu, kus vajab oskust langetada otsuseid tööturul valikute tegemisel. Töölased ja rahalised otsused võivad olla nii positiivses kui negatiivses mõttes elu muutvad, mistõttu on eriti oluline, et selleks ajaks oleks noorel kujunenud ettevõtluspädevus (Bacigalupo et al., 2016). Pädevuse all mõistame teadmisi, oskusi ja hoiakut (Krull, 2018). Rahatarkus ehk finantskirjaoskus (rahvusvaheline mõiste) on vaid üks ettevõtlusalastest alapädevustest, mis on oluline edukaks toimimiseks elus. Ettevõtluspädevusel on lisaks isiklike rahaasjade korrashoiule veel mõju keskkonna jätkusuutlikkusele ja ühiskonna arengule. Et olla nii tööturul kui igapäevaelus edukas on lisas rahatarkusele oluline olla pädev ka teistes ettevõtlikuks tegutsemiseks vajalikes oskustes (Arro et al., 2018). Ettevõtlikkuse toetamiseks ja ettevõtluspädevuse kujundamiseks on Eestis loodud ettevõtluspädevuse mudel (Venesaar et al., 2018), mida õpetajad saavad oma töös kasutada.

CIVITTA Eesti AS läbiviidud uuringus selgus, et suur osa uuringus osalenud õpetajatest, õpilastest ja lapsevanematest peab oluliseks kooli bs rahatarkuse õpetamist (CIVITTA Eesti AS, 2020). Et hoida lapsi rahalistest ohtudest, aga tekitada seejuures huvi ning positiivne hoiak ettevõtlusesse, on oluline tagada koolis terviklik õpe, mis algab juba varasest east. Kuigi järjest suurem hulk õpetajaid on hakanud huvituma ja neil on isiklik motivatsioon ettevõtluspädevuse, sh. rahatarkuse õpetamisel, siis käsitletakse koolides antud teemasid väga erineval määral (CIVITTA Eesti AS, 2020; Pärismaa, 2022). Mõnes koolis viiakse läbi ettevõtluspädevust toetavaid valikaineid ning pööratakse tähelepanu ettevõtluspädevuse alapädevuste arendamisele ainetundides. Seevastu, mõnes teises koolis

käsitletakse ettevõtlikkust ja ettevõtluspädevust kujundavaid teemasid vaid õppekavas nõutud määral.

CIVITTA Eesti AS uuringu tulemusena on välja toodud, et õpetajad näevad olulisemat panusi rahatarkuse ja laiemalt finantsalaste teadmiste õpetamisel lapsevanematel, suurem osa lapsevanematest ootavad aga vastupidiselt hoopis kooli panustamist sellesse. Samuti toob 2018. aastal läbiviidud PISA finantskirjaoskuse uuringu välja, et 95% õpilastest peavad oma vanemaid peamiseks infoallikaks finantsalal. Leiti, et neil on parem finantskirjaoskus kui neil, kes vanematelt informatsiooni ei saa (Riitsalu, 2020). PISA testis selgus, et ka õpetajad peavad tähtsaks vanematepoolset panust, eriti oluliseks peetakse lapsevanemate endi hoiakut ning suhtumist rahasse. Et tagada lastele terviklik õpe, on oluline lapsevanemate kodune panus, parimal juhul kooli ja kodu mõtestatud koostöö.

SA Innove karjääriteenuste süsteemi uuringust selgus, et kõige sagedamini pöörduvad lapsed nõu saamiseks just lapsevanema poole. Põhjuseks arvatakse olevat, et lapsevanem tunneb oma lapse tugevusi ja oskusi kõige paremini ning saab tänu sellele paremat nõu anda (Hillep et al., 2018), samas ei ole teada, kas laps küsib. Kuna vanemate teadmised ja hoiak ettevõtluspädevuse ja selle alapädevuste osas varieeruvad, siis puudub teadmine, kas vanem oskab, tahab ja annab lapsele asjakohast nõu, mistõttu on kodune panus ettevõtluspädevuse arendamisel perekonniti erinev (CIVITTA Eesti AS, 2020). Seega võivad lapsevanemate kogemused, teadmised ja hoiak ettevõtluse- ja ettevõtluspädevuse osas olla erinevad, mistõttu ei pruugi iga laps vajalikke teadmisi kodust saada. Magistritöö uurimisprobleemiks on, missugune on lapsevanema hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse Eesti koolide I ja II kooliastmes ning nende nägemus oma panusest lapse ettevõtluspädevuse arendamisel.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1. Ettevõtluspädevuse mõiste ja olemus

Ettevõtluse olemus on läbi aegade arenenud ning seda peetakse ühiskonna toimimise loomulikuks osaks ja heaolu kasvu võimaldajaks (Magistro, 2020). Schumpeteri (1934) ettevõtluse kontseptsiooni järgi on ettevõtlus ettevõtte arendamise protsess (alates võimaluse ja idee tuvastamisest kuni töökorralduse ning uue ettevõtte loomiseni). Sõna ettevõtja tuleneb prantsuse keelest, 12.sajandist, ning seda seostati algselt inimesega, kes on aktiivne midagi ette võtma. Alates 17.sajandist hakati ettevõtjat seostama riski võtmisega, mil äris kasu saamisel riskiti isiklike investeeringutega (Landström, 2005). Hiljem on ettevõtluse viise tekkinud juurde ning sõna ettevõtja defineerimisel mängivad olulist rolli tegevusvaldkond ja eesmärgid (Paes et al., 2014).

Tänapäeval on ettevõtlusel hariduses kaks käsitlusviisi-kitsam ja laiem käsitus. Kitsama käsitluse all mõeldakse uue ettevõtte loomist ja arendamist (Fayolle & Gailly, 2008). Kitsamast ja laiemast käsitusest tulenevalt viiakse Eesti koolides ettevõtlusõpet läbi erinevalt. Ettevõtlusõpe on suunatud õpilaste ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste kujundamisele (Haridus- ja Noorteamet, 2022). Kitsam käsitus toimub valdavalt läbi erinevate ettevõtlusprogrammide ning eraldiseisva ettevõtlusaine, kus keskendutakse õpilastele ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste õpetamisele ning mille eesmärgiks on suunata õpilasi looma uusi ettevõtteid (Arro et al., 2018; Elenurm et al., 2020).

Laia käsitlusena mõistetakse tegutsemisviisi, läbi mille luuakse teistele rahalist, kultuurilist või sotsiaalset väärtust ning ei keskenduta vaid ettevõtte loomisele ja kasu saamisele (FFE-YE, 2011; Blenker et al., 2021). Järjest olulisemaks on hakatud pidama ettevõtluse laiemat käsitust, mille puhul püütakse arendada õpilastes ettevõtlikkust kujundavat ettevõtluspädevust ning selle alapädevusi, mida saab rakendada igas eluvaldkonnas (Malleus et al., 2021). Selleks lõimitakse ettevõtluspädevus erinevatesse õppeainetesse.

Ettevõtluspädevus on teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis on oluline mitte ainult ettevõtjale vaid igale inimesele ettevõtlikkuse arenguks, väärtust loovate ideede elluviimiseks ning toimetulekuks nii igapäevaselt kui ka tulevikus palgatöötajana või tööandjana (Arro et al., 2018). Ettevõtluspädevuse omandamisel õpib õpilane märkama võimalusi, planeerima, juhtima loovprotsesse ning arvestama sealjuures sotsiaalseid, kultuurilisi ja majanduslikke väärtusi (School Education Gateway, 2016).

Ettevõtluspädevuse edendamise üheks eesmärgiks on suunata Euroopa Liidu kodanikke olema ettevõtlikud ning looma uudseid lahendusi erinevate keskkondlike-, majanduslike- ja ühiskondlike probleemide lahendamiseks (Euroopa Komisjon, 2018). Ettevõtluspädevuse arendamist on Eestis kui ka mujal Euroopas hakatud järjest olulisemaks pidama, et parandada kodanike üleüldist (rahalist) toimetulekut (Venesaar et al., 2018). Nõudlus selle vastu on näidanud ka 2008. aasta majanduskriis ning 2019. aastal puhkenud koroonapuhang, mis on põhjustanud või esile toonud inimeste rahalised probleemid (Faulkner, 2022).

1.2. Lapse ettevõtluspädevuse arendamine I ja II kooliastmes

Kuna ettevõtluse olulisust ja olemust mõistetakse erinevalt, siis on hakatud looma üheselt mõistetavaid raamistikke, mis aitavad kaasa ettevõtluse õpetamisele erinevates keskkondades ning erinevatele sihtgruppidele. Ettevõtluspädevuste arendamist peetakse järjest olulisemaks, sest ettevõtlus pädevusena on vajalik ning rakendatav kõigis eluvaldkondades.

Ettevõtluspädevusest ühtse arusaama tekkimiseks, selle tõhusamaks õppimiseks ja õpetamiseks on Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus välja töötanud EntreComp (The Entrepreneurship Competence Framework) ettevõtluspädevuse raamistiku (Bacigalupo et al., 2016). EntreCompi mudel jaguneb 15 alapädevuseks, mis on jaotatud kolme tegevusvaldkonna vahel- ideed ja võimalused; ressursid ning elluviimine (Bacigalupo et al., 2016). Antud mudel on paindlik, mistõttu on seda võimalik kohandada vastavalt sihtrühmale või kasutada alusena õppekavade ja õppe tegevuste arendamiseks. Mudelis on üks alapädevustest- finantskirjaoskus, mille arengut on Euroopa põhikooliõpilastel järjepidevalt jälgitud (PISA).

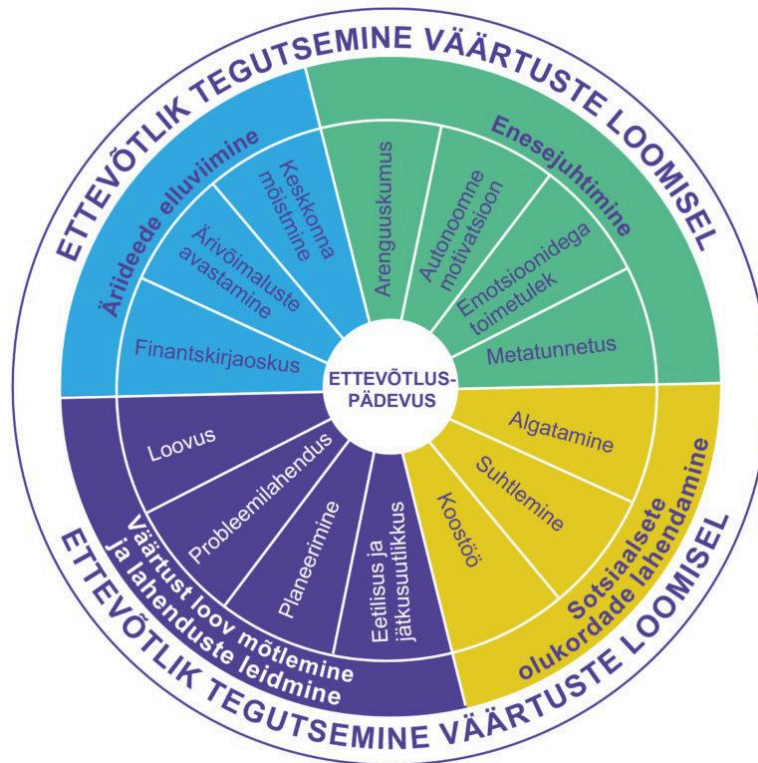
Eesti koolides õpetatakse ettevõtlust läbi ettevõtluspädevuse mudeli (*vt joonis 1*), mis on loodud Haridus- ja Teadusministeeriumi algatatud ettevõtlus- ja karjääriõppe programmi Edu ja Tegu ettevõtlus- ja haridusekspertide koostöös (Haridus- ja Noorteamet, 2022). Sama programmi raames on koostatud ka ettevõtluspädevuse mudelil põhinev metoodika, mille järgi saab ettevõtlust igas vanuses õpilastele süsteemselt õpetada. Ettevõtluspädevuse mudeli rakendamisel taodeldavatest õpitlemustest I kooliastmes (*vt lisa 1*) ning II kooliastmes (*vt lisa 2*) antakse täpsem ülevaade lisades.

Ettevõtluspädevuse mudel koosneb ettevõtlikuks tegutsemiseks vajalikest neljateistkümnest alapädevusest, mis on jaotatud nelja pädevusvaldkonna vahel:

- enesejuhtimine;
- sotsiaalsete olukordade lahendamine;

- väärtust loov mõtlemine ja lahenduste leidmine;
- äriideede elluviimine.

Joonis 1. Ettevõtluspädevuse mudel (Arro *et al.*, 2018).

Enesejuhtimise; sotsiaalsete olukordade lahendamine ning väärtust loov mõtlemine ja lahenduste leidmise pädevusvaldkonnad keskenduvad ettevõtluse laiemale käsitusele ehk õppija ettevõtlikuks kujundamisele ning igapäevasele toimetulekule (Malleus *et al.*, 2021). Äriideede elluviimine toetab konkreetsemalt ettevõtlusalaste (majanduslike) teadmiste õpetamist ja omandamist ehk antud pädevusvaldkonna alapädevustega käsitletakse ettevõtlust kitsamas tähenduses (Venesaar *et al.*, 2018). Samaselt EntreComp mudeliga on ettevõtluspädevuse mudel paindlik ning võimaldab teha kohandusi erinevates vanuseklassides ja keskkondades õpetamiseks ja õppimiseks.

Ettevõtluspädevust lõimitakse koolides erinevatesse õppeainetesse nii läbi ettevõtlikkuspädevuse kui ka erinevate teiste üldpädevuste kaudu. Osades koolides on lastel võimlus osaleda ettevõtlusalastes huviringides, valikainetes või ettevõtlusalastes programmides. Näiteks ettevõtluse või rahatarkuse huviring või Junior Achievementi programmid. Siiski on ettevõtlusõpe vähem kui 50 protsendi koolide ainekavas (Haridus- ja

Teadusministeerium, 2021). Junior Achievementi programme ja materjale kasutati põhikooli I ja II kooliastmes 2022/2023 õppeaastal 73 koolis, mis läbi jõuti kokku 4939 õpilaseni (Junior Achievement Eesti). Samal õppeaastal õppis I ja II kooliastmes kokku umbes 90 000 last ehk Junior Achievementiga jõuti 5,5 protsendi I ja II kooliastmes õppivate lasteni (Statistikaamet).

Ettevõtluspädevuste arendamiseks on loodud ettevõtluspädevuse mudel, erinevad programmid ning materjalid, mida õpetajad saavad oma töös rakendada kuid siiski sõltub laste ettevõtluspädevuste arengule rõhu pööramine suuresti koolist ja õpetajate endi motivatsioonist (CIVITTA Eesti AS, 2020). Osa õpetajatest on arvamusel, et 1.-3. klassi õpilased ei teadvusta enesearengu aspekte nii palju kui vanemad (Elenurm et al., 2020). See võib olla põhjuseks, miks ettevõtluspädevuse arendamisega algklassides süsteemselt ei tegeleta. On leitud, et kooli ettevõtlusõppele ning seeläbi ka laste ettevõtluspädevuse arengule mõjub positiivselt väliste huvirühmade kaasamine (Deakins et al., 2005; Jones & Iredale, 2010). Koolivälised huvirühmad saavad laste ettevõtlusõppesse investeerida läbi isiklikel kogemustel põhinevate teadmiste, eriprojektide teemapäevade jms luues seeläbi õpetaja jaoks tugisüsteemi ning toetades laste ettevõtluspädevuse arengut mitmekülgse teadmiste omandamise läbi (Dickson *et al.*, 2008).

Soome õpetajad on tõdenud, et ettevõtlusõpe ei eelda mitte vaid standardiseeritud õppekava vaid suhteid üliõpilaste, koolitajate, institutsioonide ja kogukondadega, kes mõjutavad otseselt haridusprotsessi (Rönkkö & Lepistö, 2015). Seega on laste ettevõtluspädevuse arengus oluline osa lisaks koolile ka kogukonnal, ettevõtetel ning lapsevanematel, kes saavad panustada ettevõtlusõppe terviklikumasse ja mitmekülgsemasse õpetamisse. Käesolevas töös keskendutakse põhiliselt lastevanemat hoiakule ettevõtluspädevuse õpetamise suhtes ning panusele ettevõtluspädevuse õpetamisel oma lapsele, millest antakse ülevaade järgmises peatükis.

1.3. Lapsevanema hoiak ja panus lapse ettevõtluspädevuse arendamisel

Eelnevale toetudes võime järeldada, et erinevate koolide õpilaste ettevõtluspädevus saab erineval määral tähelepanu. Tänapäev viis ettevõtlusalaste teadmiste õpetamiseks on kahtluse alla seatud ning leitakse, et ettevõtlikkus- ja ettevõtlusalaseid teemasid tuleks käsitleda nagu igat teist õppeainet- eraldiseisva ja tervikliku õppena, mis oleks loogiliselt struktureeritud. Et tagada lastele terviklik õpe on oluline lastevanemate kodune panus, parimal juhul kooli ja kodu mõtestatud koostöö (CIVITTA Eesti AS, 2020).

Nagu varasemalt mainitud, siis ettevõtluspädevuse mudel on paindlik ning võimaldab teha kohandusi erinevates vanuseklassides ja keskkondades õpetamiseks- seega on seda

võimalik kasutada ka lapsevanemalt lapsele suunatuna (ning ka vastupidi). SA Innove on loonud trükise lapsevanematele, et toetada lapse karjäärivalikuid (Hillep et al., 2018). Antud trükises on välja toodud, et karjääriteenuste süsteemi uuringus selgus, et kõige sagedamini pöörduvad lapsed nõu saamiseks just lapsevanema poole. Põhjuseks arvatakse olevat, et lapsevanem tunneb oma lapse tugevusi ja oskusi kõige paremini ning saab tänu sellele paremat nõu anda. Grohmann ja teised on rõhutanud, et vanemate oskus rahaasju planeerida mõjutab oluliselt ka lapse finantskäitumist tulevikus (Grohmann et al., 2015). Ka PISA finantskirjaoskuse uuringus selgus, et õpilased saavad sel alal kõige rohkem teadmisi vanematelt (Riitsalu, 2020). Lisaks toodi välja, et lastel, kes saavad oma vanematelt antud valdkonnas informatsiooni on sel alal ka paremad teadmised.

PISA testis selgus, et ka õpetajad peavad tähtsaks vanematepoolset panust, mistõttu on eriti oluline, et lapsevanema endi hoiak ja suhtumine oleks positiivsed ning oleksid olemas ka head teadmised antud valdkonnas (CIVITTA Eesti AS, 2020). Sama uuringu tulemusel leiti, et lapsevanemate teadmised ja hoiak antud teema osas varieeruvad, mistõttu on kodune panus ettevõtluspädevuse arendamisel perekonniti erinev. Leiti, et osa vanematest peab finantsalaste teadmiste omandamist koolis oluliseks, osa aga mitte. Sealjuures toodi välja, et lapsevanema hoiak on seotud nende endi kogemusega- ettevõtlusega tegelevad vanemad pidasid antud teemade õppimist olulisemaks.

PISA 2018 aasta finantskirjaoskuse testi tulemustes nähti seost perekonna jõukuse ning lapse finantskirjaoskuse vahel (Saar, 2022). Antud tulemuste kohaselt on edukamate lapsevanemate lapsed finantsalal teadlikumad. Rootsisis läbi viidud uuringus võrreldi bioloogiliste vanemate ja lapsendajate mõju lapse ettevõtlusele (Lindquist et al, 2015). Selgus, et lapsed, kelle vanemad tegelevad ettevõtlusega, tegelevad 60% suurema tõenäosusega ka ise tulevikus ettevõtlusega. Kinnitust on leidnud, et finantskirjaoskust mõjutavad nii kool kui ka lapsevanemad (Grohmann et al., 2015).

Mida nooremas klassis laps õpib, seda suurem võimalus on lapsevanemal suunata tema õppimist (Kikas, 2010), mistõttu on eriti oluline lapsevanema hoiak. Finantskirjaoskuse arendamise kontekstis on välja toodud ka lapsepõlve mõjutuste ning varase kokkupuute olulisus (Grohmann et al., 2015). Leiti, et varajane kokkupuude finantsharidusega ning vanemate oskus rahaasju planeerida mõjutab ka lapse finantskäitumist tulevikus. Edu ettevõtluses võib olla tingitud päritoluperekonnast läbi suhtluse ning vanemate hoiakute (Staniewski & Awruk, 2020). Lapsevanema panus lapse ettevõtlikuks kujunemisel on väga oluline, aga vanemad ise ei pruugi sellest teadlikud olla ning toetuvad koolile (Antawati, 2017). Lapsevanemal ei pruugi olla teadmisi, oskusi ja julgust lapse ettevõtluspädevuse

arendamisel kaasa lüüa, sest suur osa neist on kasvanud üles ajal, mil raha puudutavatest teemadest ei räägitud ning finantsteenused erinesid suuresti tänapäevastest (Civitta Eesti AS, 2020). Rahatarkuse koordinaator Liis Kirch leiab, et iga lapsevanema üheks motivaatoriks oma rahaasjade kordaseadmisel võiks olla laps, kellele soovitakse eeskujuks olla (Kirch, 2023).

Rahatarkus kujuneb nii koolis õpetatavast kui ka kodus saadud teadmistest, oskustest, hoiakutest ja eeskujust ning kooli või kodu vähene panus võib lapse ettevõtluspädevuste arengut ka pärssida. 2018 aasta PISA finantskirjaoskuse testis olid Eesti õpilased esikohal (Riitsalu, 2020). Eesti elanike rahatarkuse uuringus selgus, et elanikel on olemas vajalikud teadmised, aga neid ei rakendata igapäevaelus (Rahandusministeerium, 2023). Eesti elanike rahatarkuse edendamise strateegias tuuakse probleemina välja, et antud teemade käsitlemine koolis ei saa kodus piisavalt tuge ja kinnitust (Rahandusministeerium, 2021). Seega võib eeldada, et praegusel viisil koolis õpitu ei pruugi olla nii kaalukas, kui see, missuguse hoiaku võtab laps omaks kodus keskkonnas (Saar, 2022). Lapsevanema kaasatus kooli mõjub positiivselt lapse tulemustele (Zellmann & Waterman, 1998). Koolis õpitu jõuab kõige tõenäolisemalt käitumisse kooli ja kodu koostöös (Heinmaa, 2022).

Soomes läbiviidud uuringus leiti hoopis, et lapsevanemate hoiakud ettevõtluse õpetamisse koolis ei ole kuigi positiivsed (Räty et al., 2016). Põhjuseks tuuakse välja vähene uskumus või soov, et lapsest saab tulevikus ettevõtja. Samas ka hirm ettevõtlusega kaasnevate võimalike riskide osas. Leiti, et lapsevanemate tagasihoidlik suhtumine võib olla seotud nende vähese teadlikkusega ettevõtlusõppe olemusest. Ka Eestis läbiviidud uuring on näidanud, et ettevõtlusega tegelemisega alustamise põhiliseks takistuses on kartus ebaõnnestuda (Eesti Arengufond, 2015). Whartoni ülikooli professor Adam Grant toob Viking Pressi kirjastuse raamatus „Originals: How non-conformists move the world“ välja, et laialt levinud arusaam on, et ettevõtlus tähendab riskimist ning ettevõtja on inimene, kes erineb teistest inimestest oma julgusega võtta riske (Grant, 2016).

Usutakse, et koolis lastele õpetatava kaudu saab täiustada ka lapsevanemate teadmisi ja oskusi, muuta hoiakuid ning tõsta teema aktuaalsust. 2008 aastal läbiviidud väärtushinnangute uuringus selgus, et suur osa Eesti elanikest on arvamusel, et õppimine ei peaks toimuma vaid vanemalt lapsele suunatuna (Sotsiaalministeerium, 2008). Üle 75% uuringus osalenu leiab, et lapsevanemad peaksid õppima ka lastelt, mis annab lootust, et koolis õpetatav võimaldab positiivset muutust ka lapsevanemate ettevõtlusalastes käitumistes ja hoiakutes. Eesti elanike rahatarkuse edendamise strateegias on välja toodud uskumus, et

koolis õpitu suunab antud teemadel arutama ka lapsevanemad ja lähedased (Rahandusministeerium, 2021).

Seega on oluline mitte ainult õpetada lapsi koolis, vaid ka harida ja kaasata lapsevanemaid, et tagada tõhus ettevõtluspädevuste areng kogukonnas tervikuna. Nagu varasemalt mainitud, siis nii EnreCompi kui ka ettevõtluspädevuse mudel on rakendatavad igas valdkonnas ning kohandatavad vastavalt sihtgrupile. Olav Aarna, Leonore Riitsalu, Urve Venesaar lõid eelneva põhjal finantspädevuse kui elukestva õppe võtmepädevuse, mis toetaks finantspädevuse elukestvat õpet (Aarna et al, 2021). See aga on vaid üks osa EntreComp-i ettevõtluspädevuse raamistikust ja Edu ja Tegu ettevõtluspädevuse mudelitest.

Uuringu eesmärk:

Uuringu eesmärk on selgitada välja Eesti lastevanemate hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes ning vanema panus lapse ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste arendamisel.

Uurimisküsimused:

1. Milline on lapsevanema hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes?
2. Kas ja mil määral mõjutab ettevõtlusõppe Eesti koolides lapsevanemate hoiakut ettevõtlusõppe õpetamisse?
3. Missugusena näevad lapsevanemad oma panust lapse ettevõtluspädevuse arendamisel?

2. Metoodika

Uurimisstrateegiana kasutati magistritööle seatud eesmärgi täitmiseks ja uurimisküsimustele vastuste saamiseks kvantitatiivset andmeanalüüsi. Kvantitatiivne analüüsimeetod osutus valituks, sest võimaldab uurida samaaegselt suuremat arvu lapsevanemaid, koguda ja korrastada statistilisi andmeid ning esitada tulemusi tabeli kujul (Rootalu, 2014).

2.1. Valim

Valim moodustati mugavusvalimi alusel. Antud valimi puhul valitakse uuringusse osalejad, keda on lihtsam sinna saada (Rämmer, 2014). Kuna mugavusvalimi näol on tegemist mittetõenäosusliku valimiga, siis ei saa käesoleva valimi puhul teha väga kaugeleulatuvaid järeldusi ja üldistusi, sest vastused kajastavad uurija tutvusringkonda kuuluvate inimeste ning kergemini kättesaadavate inimeste hinnanguid (Rämmer, 2014). Valimisse kuulusid nende koolide I ja II kooliastmes õppivate õpilaste vanemad, kellega töö autoril oli lihtsam ühendust

saada ning küsimustik edastada. Lisaks saatis töö autor küsimustiku edasi erinevate piirkondade koolide õpetajatele, õppejuhtidele ja koolijuhtidele, et nad jagaksid küsimustikku vastava sihtgrupiga, et mitmekesistada vastuseid. Küsimustikku jagati lisaks sotsiaalmeedia kaudu ning sealjuures oli lubatud küsimustiku jagamine või edastamine vastavale sihtgrupile, kus lähtuti uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest.

Uuringus osalenud lapsevanemad pidid vastama järgnevatele kriteeriumitele:

1. Tegemist on I või/ja II kooliastme õppiva(te) lapse vanemaga, Uuringus osaleja laps õpib Eesti koolis.

Ankeetküsimustiku täitmist alustas 174 lapsevanemat, kellest 101 vastasid kõigile küsimustele. Suurem osa küsimustiku poolelijätnutest (50 lapsevanemat) loobus uuringus osalemisest pärast üldandmeid puudutavaid küsimusi (nähes esimesi teemaküsimusi). Ülejäänud 23 vastajat katkestasid küsimustiku erinevate küsimuste juures ning katkestamise põhjuste seost ei leitud. Vastajaid, kes küsimustiku pooleli jätsid valimisse ei arvestatud. Lõpliku valimi moodustasid 101 lapsevanemat, kes vastasid kõikidele kohustuslikele küsimustele. Uuringus osalenute taustaandmed on nähtaval tabelis 1 (vt tabel 1).

Tabel 1. Ülevaade uuringus osalenud lastevanemate taustaandmetest (N=101).

Taustaandmed		Sagedus (N)	Protsent (%)
Pereliige	Ema	90	89
	Isa	10	10
	Muu	1	1
Vanuserühm	30-39	46	46
	40-49	50	49
	50-59	5	5
Kooli asukoht	Linnakool	47	47
	Vallakool	54	53
Kooliaste	I kooliaste	40	40
	II kooliaste	48	47
	I ja II kooliaste	13	13

2.2. Andmekogumine

Andmete kogumiseks koostas töö autor vaba- ja valikvastustega küsimustiku lapsevanemale veebikeskkonnas. Seda seetõttu, et veebiküsimustikuga on lapsevanemateni kõige lihtsam jõuda ning ühtlasi on see vähem aeganõudvam. Lisaks kiirusele ja mugavusele võimaldab veebiküsimustik lapsevanemal töö autorile anonüümseks jääda. Kuna ettevõtluse- ja rahatarkuse teemad võivad erinevates inimestes erinevaid tundeid tekitada (hirm, ebakindlus, tabu), siis eeldab töö autor, et anonüümsetelt vastajatelt saadakse ausamaid vastuseid.

Küsimustiku koostas töö autor Lime Survey keskkonnas. Töö autori jaoks oli oluline tagada andmete turvalisus, sest lõputöö küsimustik võib sisaldada inimeste jaoks tundlikke tundlikke teemasid (nimi, vanus, piirkond jms). Selleks kuvati küsimustiku alustamisel vastajale, et küsimustikule vastamine on anonüümne ning konfidentsiaalne. Kogutud andmeid kasutatakse üldistatud kujul ning ainult selle magistritöö valmimisel teaduslikel eesmärkidel. Uurimistöö tulemusi ei ole võimalik seostada uuringus osalenud isikuga ega kooliga, kus tema laps õpib.

Küsimuste koostamisel jagati küsimused algselt nelja gruppi, et olla kindel, et küsimustikust saadud vastused vastavad uurimisküsimustele. Küsimustik vaadati üle koostöös lõputöö juhendajaga ja seda katsetati eelnevalt töö autori tutvusringkonnas, misjärel tehti küsimustes vajalikud muudatused. Esitatud küsimused on nähtaval lisas (*vt lisa 3*).

Küsimuste grupid:

- Vastaja andmed- küsimused, mis annavad töö autorile infot, millises piirkonnas õppiva lapse vanemaga on tegemist ning kas õpilane õpib I või II kooliastmes. Antud grupi küsimus on analüüsitavad koos teiste gruppide küsimustega.
- Põhiküsimused (hoiak)- küsimused, mis puudutavad lapsevanema hoiakuid ettevõtlusalaste teadmiste õpimise ja õpetamisse koolis.
- Põhiküsimused (vanema panus)- küsimused, mis puudutavad lapsevanema panust oma lapse ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste arendamisel
- Põhiküsimused (kooli) võimalik mõju lapsevanemale- küsimused, mis puudutavad kooli võimalikku mõju lapsevanema hoiakutesse või teadmistesse ettevõtluse alal.
- Vastaja tänamine- vastajal on võimalus soovi korral veel midagi lisada.

Küsimuste tüübid

- 5-ne üksikvalik- küsimused, milles paluti vastajal hinnata oma hoiakut millegi suhtes (1-nõrk/negatiivne hoiak, 5- tugev/positiivne hoiak)

- Maatriks (5-ne üksikvalik)- väidetega nõustumine/mittenõustumine (1-ei nõustu üldse, 5- nõustun täielikult).
- Valikvastustega küsimused (raadionupp)- vastaja vali ühe pakutavatest vastustest.
- Mitu valikut- vastaja sai valida kõik sobivad vastusevariandid.
- Avatud küsimus (pikk tekst)- vastajale anti võimalus oma eelmist vastust põhjendada, soovi korral midagi lisada.

2.3. Andmeanalüüs

Andmed laeti alla ja salvestati LimeSurvey küsitluskeskkonnast. Küsimustikust saadud andmed korrastamiseks kasutati programmi Microsoft Excel tabelarvutustarkvara.

Andmeanalüüsiks kasutati andmetöötlusprogramme SPSS ning JASP. Andmeid analüüsiti kirjeldava statistika meetodil ning tulemuste iseloomustamiseks kasutati absoluutset sagedust, suhtelist sagedust, mediaani, moodi, aritmeetilist keskmist, standardhälvet (*vt tabel 2*).

Meetodite valikul lähtuti küsimusest ning vastuste tüüpidest (Rootalu, 2014).

Tabel 2. Andmete analüüsil kasutatud meetodid ning nende tähised.

Andmete analüüsimisel kasutatud meetod	Tulemuste iseloomustamisel kasutatud tähis
Sagedus	N
Suhteline sagedus	%
Mediaan	Me
Mood	Mo
Aritmeetiline keskmine	M
Standardhälve	SD

3. Tulemused

Käesoleva töö eesmärgiks oli selgitada välja Eesti lapsevanemate hoiak ettevõtluse õpetamisse I ja II kooliastmes ning panus lapse ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste arendamisel. Eelolevas peatükis antakse ülevaade saadud tulemustest lähtuvalt uurimisküsimustest.

3.1. Lapsevanema hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes.

Esimeseks uurimisküsimuseks oli, **milline on lapsevanema hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes.** Lapsevanemal paluti küsimustele vastata 5-palli süsteemis, kus vastusevariant 1 näitas nõrka/negatiivset hoiakut ning 5 lapsevanema tugevat/positiivset hoiakut. Tabel 3 annab ülevaate uuringus osalenud lastevanemate hoiakust ettevõtluspädevuse õpetamise suhtes I ja II kooliastmes ning toob eraldi välja linna- ja vallakoolides õppivate lastevanemate hoiaku. Leiti, et uuringus osalenud lapsevanemate hoiak ettevõtluspädevuse õpetamise suhtes on positiivne ($M=4,6$, $SD=0,66$). Samuti peetakse oluliseks ettevõtluspädevuse õpetamist esimeses kooliastmes ($M=4,02$, $SD=1,08$); teises kooliastmes ($M=4,63$, $SD=0,61$) ning selle sidumist erinevatesse õppeainetesse ($M=4,42$, $SD=0,75$). Uuringu tulemusel leiti, et lastevanemad peavad ettevõtluspädevuse arendamist teises kooliastmes olulisemaks kui esimeses kooliastmes.

Tabel 3. Linna- ja vallakooli lastevanemate enesekohane hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes

Küsimus	Piirkond	Me	M	SD
Kuidas hindate enda hoiakut ettevõtluspädevuse arendamise suhtes koolis?	Linnakool	5,00	4,64	0,71
	Vallakool	5,00	4,57	0,63
Hinnake, kuidas näete oma lapse arengu perspektiivi ettevõtlusõppes osalemisel?	Linnakool	5,00	4,38	0,71
	Vallakool	4,00	4,26	0,76
Hinnake, kui oluliseks peate ettevõtluspädevuse õpetamist I kooliastmes	Linnakool	4,00	3,98	1,21
	Vallakool	4,00	4,06	0,96
Hinnake, kui oluliseks peate ettevõtluspädevuse õpetamist II kooliastmes	Linnakool	5,00	4,68	0,59
	Vallakool	5,00	4,59	0,63
Kui oluliseks peate, et ettevõtlusõpe oleks Eesti koolides kohustuslik?	Linnakool	5,00	4,30	0,81
	Vallakool	4,00	4,07	0,99
Hinnake, kui oluliseks peate ettevõtlusõppe sidumist (lõimimist) erinevatesse ainetundidesse?	Linnakool	5,00	4,45	0,75
	Vallakool	5,00	4,39	0,76

Selgus, et linnakoolides õppivate laste vanemad hindavad oma hoiakut pisut kõrgemalt, peavad ettevõtluspädevuse õpetamist olulisemaks ning suhtuvad sellesse positiivsemalt, kui vallakoolides õppivate laste vanemad (vt tabel 3). Märkimisväärsed erinevust linna- ja vallakoolide lastevanemate hoiakus antu küsimuste põhjal siiski ei leitud.

Lastevanematel paluti valida kõik ettevõtluspädevuse alapädevused, mille õpetamisel näevad nad kooli ja kodu panust ning missuguste ettevõtluspädevuse alapädevuste arendamist lapses peavad kõige olulisemaks (vt tabel 4). Tabelis olevad värvid tähistavad, missugusesse ettevõtluspädevuse mudeli pädevusvaldkonda pädevus kuulub (Arro *et al.*, 2018):

Sinine- äriideede elluviimine

Roheline- enesejuhtimine

Kollane (hele ja tume)- sotsiaalsete olukordade lahendamine

Lilla- väärtust loov mõtlemine ja lahenduste leidmine

Tabel 4. Lastevanemate nägemus ettevõtlusalaste alapädevuste õpetamisest koolis ja kodus.

Kõige olulisem lapses arendada	Kooli panus	Lapsevanema panus
Finantskirjaoskus (N=78)	Koostöö ja meeskonnatöö (N=93)	Suhtlemisoskus (N=89)
Koostöö ja meeskonnatöö (N=73)	Finantskirjaoskus (N=89)	Emotsioonidega toimetulek (N=87)
Suhtlemisoskus (N=72)	Suhtlemisoskus (N=87)	Probleemilahendusoskus (N=81)
Probleemilahendusoskus (N=71)	Probleemilahendusoskus (N=87)	Finantskirjaoskus (N=80)

Kokkuvõttes näeme kattuvust kooli ja kodu panuses vanemate arvates olulisimate ettevõtluspädevuse alapädevuste arendamise vajaduses. Endal näevad lapsevanemad vastutust igas ettevõtluspädevuse mudeli pädevusvaldkonnas (enesejuhtimine; sotsiaalsete olukordade lahendamine; väärtust loov mõtlemine ja lahenduste leidmine; äriideede elluviimine). Koolil ei nähtud niivõrd suurt osa enesejuhtimise pädevusvaldkonna alapädevuste arendamisel lapses..

Tabelis 5 antakse ülevaade, missugune on lapsevanemate hoiak ettevõtluspädevuse arendamise suhtes. Lastevanematel paluti 5-palli süsteemis hinnata, mil määral nad nõustuvad järgnevate väidetega (1- ei nõustu üldse, 5-nõustun täielikult) (Vt Tabel 5.).

Tabel 5. Lapsevanemate hoiak ettevõtluspädevuse arendamise suhtes

Väide	M	SD
Ettevõtluspädevuse arendamine koolis on oluline, sest kindlustab lapsele õnnelikuma tuleviku.	3,97	1,04
Ettevõtluspädevuse arendamine võib aidata lapsel olla enesekindlam.	4,58	0,68
Ettevõtluspädevuse arendamine võib aidata lapsel olla sotsiaalselt aktiivsem.	4,58	0,62
Ettevõtluspädevuse arendamine võib aidata lapsel olla riskijulgem.	4,42	0,79
Ettevõtlusoskused aitavad lapsel paremini mõista ärimaailma ja tööturu ootusi tulevikus.	4,55	0,78
Ettevõtluspädevuste arendamine võimaldab lapsel omandada praktilisi oskusi, mis on vajalikud isikliku finantsilise haldamise ja karjääri edendamise jaoks tulevikus.	4,48	0,83
Ettevõtluspädevuste õpetamine aitab lapsel arendada loovust.	4,38	0,82
Ettevõtluspädevuste õpetamine aitab lapsel arendada probleemilahendusoskusi.	4,45	0,75
Ettevõtluspädevuste õpetamine aitab lapsel arendada võimet innovaatsiliselt mõelda.	4,41	0,76
Ettevõtluspädevuste õpetamine koolis võimaldab lapsel kujundada ettevõtlikku mõtteviisi.	4,49	0,72

Selgus, et lapsevanemad nõustusid ettevõtluspädevuse kohta käivate väidetega ning omavad positiivset hoiakut ettevõtluspädevuse suhtes. Uuringus osalenud lapsevanemad peavad ettevõtluspädevust oluliseks lapse arengus. Käesolevatest väidetest nõustuti enim väidetega, mis tõid välja, et ettevõtluspädevuse arendamine võib aidata lapsel olla enesekindlam, sotsiaalselt aktiivsem ning mõista paremini ärimaailma ja tööturu ootusi tulevikus. Vähem nõustuti väitega, et ettevõtluspädevuse arendamine koolis on oluline, sest kindlustab lapsele õnnelikuma tuleviku. Antud küsimuse puhul oli ka standardhälve üsna kõrge ($M=3,97$, $SD=1,04$), mis näitab, et uuringus osalenute seas esines antud väite osas vastakaid arvamusi.

3.2. Kooli võimalik panus lapsevanema hoiaku kujunemisel

Teiseks uurimisküsimuseks oli **kas ja mil määral mõjutab ettevõtlusõpe Eesti koolides lapsevanemate hoiakut ettevõtluspädevuse õpetamisse?** Lastevanematelt uuriti, kas nad on märganud, et lapse koolis õpetatavad ettevõtlusoskused on muutnud nende hoiakut ettevõtluse

suhtes. Üle poole (52,5%) uuringus osalenud vanematest ei oska öelda, kas lapse koolis õpetatav on mõjutanud nende hoiakut ettevõtluse suhtes. 35% uuringus osalejatest vastas, et ei ole muutnud ning vaid 14% vastajatest tajub oma hoiaku muutust ettevõtluse suhtes.

Üleüldiselt lapse koolis õpitu on tekitanud vanemates rohkem huvi erinevate teemade kohta lisainformatsiooni otsida/juurde õppida ($M=2,82$) ning lapse koolis käsitletud ettevõtlusalased teemad on tekitanud vähem huvi lisainformatsiooni otsida/juurde õppida ($M=2,3$). Siiski näitasid uuringu tulemused, et koolis käsitletu ei ole lastevanemates suurt huvi tekitanud. Lastevanematest 30% on märganud oma lapse huvi või ambitsioonide suurenemist ettevõtluse vastu pärast seda, kui koolis on käsitletud ettevõtlusteemasid, 9% vastajatest seda märganud ei ole ning 63% vastajatest ei oska öelda.

Lapsevanemad, kes on märganud lapse huvi või ambitsioonide suurenemist pärast koolis ettevõtlusteemade käsitlemist lisasid, et enim järeltati seda soovist ettevõtlustundides osaleda. Kui lastevanematelt küsiti, missuguseid ressursse või tuge nad vajaksid, et lapse ettevõtluspädevuse arengut kodus toetada, siis toodi välja ühisüritused, ühistegevused ($N=71$); kooli poolt pakutavad materjalid ja juhendid ($N=66$); online ressursid ja õppematerjalid ($N=52$) ning koolitused ja seminarid lapsevanematele ($N=50$).

3.3. Lapsevanema panus lapse ettevõtluspädevuse arendamisel.

Kolmandaks uurimisküsimuseks oli, **missugusena näevad lapsevanemad oma panust lapse ettevõtluspädevuse arendamisel.**

Lapsevanemad hindasid oma panust lapse toetamisel ettevõtlusõppes (1-ei toeta üldse, 5-toetan igakülgset) ning vastajate mood oli 5 ($N=52$) - "toetan igakülgset" ($M=4,32$, $SD=0,81$). Uuringu tulemusel selgus, et lapse ettevõtluspädevuse arengusse panustavad lapsevanemad enda hinnangul ise. Tabel 6 annab ülevaate, kellel näevad lapsevanemad kõige suuremat panust lapse ettevõtluspädevuse arendamisel (vt tabel 6).

Tabel 6. Lastevanemate nägemus panusest lapse ettevõtluspädevuse arendamisel.

Lapsevanema nägemus	N	%
Lapsevanem	55	54,5%
Kool	32	31,7%
Lapse sõpruskond	3	3,0%
Muu	11	10,9%

Lapsevanemad hindasid 5-palli süsteemis, kui informeerituna nad end tunnevad lapse ettevõtlusõppe võimalustest ja tegevustest koolis ($M=2,82$, $SD=1,16$). Leiti, et lapsevanemad, kelle lapse kool pakub ettevõtluspädevuse arendamiseks konkreetseid võimalusi (ettevõtlusring, rahatarkuse ring jms), tunnevad end informeerituna lapse ettevõtlusõppe võimalustest ja tegevustest koolis ning ühtlasi arutavad oma lapsega rohkem koolis käsitlevate ettevõtlusalaste teemade ja tegemiste üle (vt tabel 7).

Tabel 7. Koolis pakutavate võimaluste panus lapsevanema teadlikkusele ja vestlusele lapsega.

Koolis pakutav võimalus	Lapsevanema informeeritus koolis pakutavatest võimalustest ja tegevustest. (M)	Koolis käsitletavate teemade arutamine kodus lapsega. (M)
Ettevõtlusring	3,4	3,3
Rahatarkuse ring	3,7	3,6
Lõiming	3,3	3,1
Ei ole võimalustest teadlik	2,1	1,6
Võimalused puuduvad	2,4	2,2

Lapsevanematest 22 märkis, et nende varasem kogemus lapse ettevõtlusõppega seotud tegevusega on väga positiivne olnud, 21 leidis, et rahuldav ning kaks vastajat on saanud negatiivse kogemuse osaliseks. Üle poole vastanutest vastas, et varasem kokkupuude puudub ($N=56$). Tabel 8 annab ülevaate, kui suur osa vanematest on kaalunud oma lapsele ettevõtlust väljaspool kooli õpetada ning kui suur osa tunneb huvi lastevanematele suunatud ettevõtlusalaste koolituste vastu (vt tabel 8).

Tabel 8. Lapsevanema huvi enda ning oma lapse ettevõtluspädevuse arendamisse.

Küsimus		N	%
Kas olete kaalunud ettevõtluse õpetamist oma lapsele väljaspool kooli?	Jah	43	42,6%
	Ei	58	57,4%
Kas olete huvitatud ettevõtlusalastest koolitustest lapsevanematele?	Jah	58	57,4%
	Ei	17	16,8%
	Ei oska öelda	26	25,4%

Linna- ja vallakoolide lastevanemate puhul erinevust ei esinenud. Selgus, et noorema vanuseklassi lapsevanemate puhul esineb enam huvi ettevõtlusalaste koolituste vastu lastevanematele. Tabel 9 annab ülevaate, erinevatesse vanuseklassidesse kuuluvate lastevanemate huvist ettevõtlusalaste koolituste vastu lastevanematele, kus vastusevariandid “jah”, “ei” ning “ei oska öelda” näitavad lapsevanema huvi ettevõtlusalaste koolituste vastu lastevanematele (vt tabel 9).

Tabel 9. Erinevasse vanuseklassi kuuluvate lastevanemate huvi lastevanematele suunatud ettevõtlusalaste koolituste vastu.

Lapsevanema vanus	On huvitatud	Ei ole huvitatud	Ei oska öelda
30-39	63%	15%	22%
40-49	54%	16%	30%
50-59	40%	40%	20%

Samuti on nooremate lastevanemate seas suurem osakaal neil, kes on kaalunud ettevõtluse õpetamist oma lapsele väljaspool kooli. Vanuseklassi 30-39 kuulunute seast olid seda kaalunud 50% lastevanematest. 40-49 vanuste lastevanemate seast 38% ning 50-59 aastaste vanemate seast oli ettevõtluspädevuse õpetamist oma lapsele väljaspool kooli kaalunud vaid 20% vanuseklassi esindajatest.

Lastevanematel paluti hinnata, kui sageli nad arutavad lapse koolis käsitletud ettevõtlusalaste teemade üle kodus koos lapsega (1- üldse mitte, 5- väga sageli). Vastajate mood oli 1 ehk üldse mitte ($M=2,49$, $SD=1,28$). Üleüldistel ettevõtlusega seotud teemadel arutatakse kodus rohkem, kuid mitte oluliselt ($M=3,27$, $SD=1,07$). Kaks kolmandikku küsimustikule vastanutest tunneb, et ei ole piisavalt informeeritud seoses võimalustega, kuidas saaks oma last toetada ettevõtluspädevuse arendamisel ($N=69$). 32 lapsevanemat tunneb, et on võimalustega kursis. Tabel 10 on näha, kui informeerituna tunnevad end linna- ja vallakoolide lastevanemad laste ettevõtluspädevuse toetamise võimalustest (vt tabel 10).

Joonis 10. Linna- ja vallakoolide vanemate informeeritus lapse ettevõtluspädevuse toetamisest.

Kool	Lapsevanema informeeritus	%
Linnakool	On informeeritud	19,1%
	Ei ole informeeritud	80,9%
Vallakool	On informeeritud	42,6%
	Ei ole informeeritud	57,4%

4. Arutelu

Ettevõtluspädevuse arendamiseks on loodud ettevõtluspädevuse mudel, erinevad programmid ning materjalid, mida õpetajad saavad oma töös rakendada. Siiski sõltub laste ettevõtluspädevuste arengule tähelepanu pööramine suuresti koolist ja kodust (CIVITTA Eesti AS, 2020; Pärismaa, 2022, Rahandusministeerium, 2021). Probleemina on välja toodud, et koolis õpitu ei saa kodus piisavalt kinnitust. Kuid selleks, et koolis õpitu leiaks kodus kinnitust on vajalik, et lapsevanemal oleks antud teema vastu positiivne hoiak ning head teadmised ja oskused (Rahandusministeerium, 2021). Varasemad Eestis läbiviidud uuringud on keskendunud konkreetsemalt finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse õpetamisele, mis on vaid üks osa ettevõtluspädevusest. Lähtuvalt probleemist oli käesoleva töö eesmärk välja selgitada Eesti lapsevanemate hoiak ja panus ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes.

4.1. Lapsevanema hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse I ja II kooliastmes.

Varasemate rahatarkust puudutavates uuringutes on selgunud, et osa lastevanematest peab finantsalaste teadmiste õpetamist koolis oluliseks, osa aga mitte (CIVITTA Eesti AS, 2020). Käesoleva uuringu tulemusena selgus, et Eesti lastevanemate hoiak ettevõtluspädevuse õpetamisse on kõrge ning seda peetakse oluliseks õpetada nii koolis kui kodus. Seda kinnitab uuringus osalenud vanemate kõrge keskmine hinnang ettevõtluspädevuse arendamise kohta käivate väidete hindamisel, kus uuringus osalenud lapsevanemad näevad ettevõtlusalastele oskustel olulist rolli lapse arengus. Ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste õpetamist peeti samuti olulisus nii esimeses kui teises kooliastmes. Siiski leiti, et lapsevanemad peavad teises kooliastmes ettevõtluspädevuse arendamist olulisemaks, kui esimeses kooliastmes.

See võib tuleneda vanemate arusaamast, et vanemad lapsed on valmis sügavamaks ja keerulisemaks õppetööks ning ettevõtlusalaste kontseptsioonide mõistmiseks. Samuti võib see viidata sellele, et vanemad näevad ettevõtluspädevuse õpetamise sügavat mõju ja praktilist rakendatavust kooliõpingute edenedes. Veel võib lastevanemate nägemus koolides õpetatavast ettevõtluspädevusest olla seotud ettevõtluse kitsama definitsiooniga (Fayolle & Gailly, 2008). On levinud arusaam, et ettevõtlus tähendab riskimist ning (Grant, 2016) ning lapsevanemad võivad seda pidada omasemaks teisele kooliastmele. Kuigi on täheldatud lapsepõlve mõjutuste ning varase kokkupuute olulisust lapse finantskirjaoskusele (Grohmann et al., 2015), siis on ka varasemad uuringud näidanud, et ettevõtluspädevuse õpetamist peetakse olulisemaks vanemates kooliastmetes (Elenurm et al., 2020).

Varasemalt Soomes läbiviidud uuringus leiti, et lapsevanemate hoiak ettevõtluse õpetamisse koolis ei ole kuigi positiivne (Räty et al., 2016). Ühe põhjusena tõid lastevanemad välja, et nad ei näe, et nende lapsest saaks tulevikus ettevõtja. Leiti, et lapsevanemate tagasihoidlik suhtumine võib olla seotud nende vähese teadlikkusega ettevõtlusõppe olemusest. Kuigi käesolevas uuringus täheldati lastevanemate positiivset hoiakut ettevõtluspädevuse suhtes, siis leiti uuringu tulemusel, et lastevanemad ei ole piisavalt hästi informeeritud oma lapse koolis pakutavate ettevõtlusõppe võimalustest ja tegevustest. Kaks kolmandikku lapsevanematest, et ei ole piisavalt informeeritud võimalustest, kuidas oma last ettevõtluspädevuse arendamisel toetada. Kuna suur osa lastevanematest on kasvanud üles ajal, mil rahaga seonduvast ei räägitud, siis ei pruugi nad olla kokku puutunud ettevõtlusalaste teemadega ning ei oska lapse arengut toetada (Civitta Eesti AS, 2020).

Eesti lastevanemate positiivset hoiakut ettevõtluspädevuse suhtes näitab huvi või vajadus ettevõtlusalaste koolituste vastu lapsevanemale. Kõige rohkem tuntakse vajadust teemakohaste ühisürituste ja ühistegevuste vastu. Soome õpetajad on tõdenud, et ettevõtlusõppe ei eelda mitte vaid standardiseeritud õppekava vaid suhteid üliõpilaste, koolitajate, institutsioonide ja kogukondadega, kes mõjutavad otseselt haridusprotsessi (Rönkkö & Lepistö, 2015). Käesolevas uuringus selgus, et lapsevanemad peavad lisaks eelnevalt nimetatule vajalikuks kooli poolt pakutavaid materjale ja juhendeid.

4.2. Koolides õpetatava ettevõtlusõppe panus lapsevanema hoiaku kujunemisel

Eesti elanike rahatarkuse edendamise strateegias on välja toodud uskumus, et koolis õpitu suunab antud teemadel arutama ka lapsevanemad ja lähedased (Rahandusministeerium, 2021). 2008 aastal läbiviidud väärtushinnangute uuringus selgus, et suur osa Eesti elanikest on arvamusel, et õppimine ei peaks toimuma vaid vanemalt lapsele suunatuna

(Sotsiaalministeerium, 2008). Üle 75% uuringus osalenu leiab, et lapsevanemad peaksid õppima ka lastelt, mis annab lootust, et koolis õpetatav võimaldab positiivset muutust ka lapsevanemate ettevõtlusalastes käitumistes ja hoiakutes.

Käesolevas uuringus osalenud vanemad tõdesid, et ei ole märganud, et lapse koolis õpitavad ettevõtlusalased teemad oleksid muutnud nende hoiakut ettevõtluse suhes. Uurimuses leiti, et peaaegu üks kolmandik küsimustikule vastanud lastevanematest ei aruta koolis käsitletavate ettevõtlusalaste teemade üle kodus lapsega. Üleüldiste ettevõtlusalaste teemade üle arutatakse vähesel määral. Sellest hoolimata on lapsevanemad märganud muutuseid lapse huvis või ambitsioonides ettevõtluse vastu pärast koolis ettevõtlusteemade käsitlemist. Kolmandik vastajatest märkis, et on täheldanud lapse suurenevat huvi või ambitsioonide kasvu ettevõtluse vastu pärast seda, kui ta on ettevõtlusõppega koolis kokku puutunud. Uuringu tulemusel leiti, et lapsevanemad vestlevad oma lapsega koolis käsitletud ettevõtlusalastel teemadel sagedamini, kui koolis pakutakse lapsele võimalust osaleda mõnes ettevõtluspädevusega seotud huviringis või tegevuses (ettevõtlusring; rahatarkuse ring; lõiming). See näitab, et koolil on potentsiaal suunata õpilaste huve ja ambitsioone ning suunata seeläbi lapsevanemaid antud teemadel arutama.

Käesolevas uuringus selgus, et lapsevanemad tunnevad vajadust ettevõtlusalaste ühisürituste, ühistevõtluste, kooli poolt pakutavate materjalide ning koolituste ja seminaride vastu lastevanematele, et oma lapse ettevõtluspädevust toetada. Antud vajadus näitab, et koolil on võimalik aidata kaasa lapsevanema positiivse hoiaku kujunemisele ettevõtluspädevuse suhtes. Kokkuvõttes näitavad need tulemused, et kuigi koolil on potentsiaal panustada lastevanemate hoiakute ja õpilaste huvi tekkimise ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste suhtes, on vajalik tihedam ja sügavam koostöö kooli ja kodu vahel ning täiendavad ressursid ja toetused, et maksimeerida ettevõtlusõppe mõju ja tõhusust.

4.3. Lapsevanema panus lapse ettevõtluspädevuse arendamisel.

CIVITTA Eesti AS läbiviidud uuringus selgus, et õpetajad näevad finantskirjaoskuse õpetamisel olulist rolli, aga lastevanemad seevastu õpetajatel (CIVITTA Eesti AS, 2020). Karjääriteenuste süsteemi uuringus selgus, et kõige sagedamini pöörduvad lapsed nõu saamiseks lapsevanema poole. Käesolevas uuringu tulemusel selgus, et üle poole vastanutest näeb lapse ettevõtluspädevuse arendamisel kõige olulisemat rolli lapsvanemal ehk iseendal. Samas näitasid uuringutulemused, et kuigi lastevanemate hoiak ettevõtluse õpetamise suhtes on valdavalt positiivne, siis kodus arutatakse koolis käsitlevate ning üleüldiste ettevõtlusalaste teemade üle vähe.

Varasematest uuringutest on leitud, et lapsevanema tagasihoidlik suhtumine võib olla seotud nende vähese teadlikkusega ettevõtlusõppe olemusest (Räty et al., 2016). Käesoleva uuringu tulemusel selgus, et lapsevanemad ei tunne end olevat informeeritud, kuidas oma last antud alal toetada. Siiski täheldati, et lapsevanemad, kes näevad endil olulisemat rolli lapse ettevõtluspädevuse arendamisel on rohkem informeeritud kui vanemad, kes näevad lapse ettevõtluspädevuse arendamisel kõige olulisemat rolli koolil. Varasemad uuringud on näidanud, et lapsed, kes saavad oma vanematelt antud valdkonnas informatsiooni on sel alal ka paremad teadmised (Riitsalu, 2020). Laste tulemusi, aga käesolevas töös ei uuritud. Näiteks, Grohmann ja teised on rõhutanud, et vanemate oskus rahaasju planeerida mõjutab oluliselt ka lapse finantskäitumist tulevikus (Grohmann et al., 2015).

Kõige olulisemateks ettevõtluspädevuse alapädevusteks, mida lastes arendada peavad uuringus osalenud lapsevanemad vastavalt finantskirjaoskust, koostöö ja meeskonnatöö oskust, suhtlemisoskust ning probleemilahendusoskust. Nimetatud alapädevusi peavad lapsevanemad ühtlasi ka koolis kõige olulisemateks õpetada. Lapsevanemana oma lapsele õpetamisel näevad vanemad endil suuremat rolli vastavalt suhtlemisoskuse, emotsioonidega toimetuleku, probleemilahenduse ja finantskirjaoskuse õpetamisel. Seega näevad lapsevanemad endil olulist rolli igas ettevõtluspädevuse mudeli pädevusvaldkonnas, mis kinnitab, et ettevõtluspädevuse mudel on rakendatav erinevates keskkondades õppimiseks ja õpetamiseks (Arro *et al.*, 2018). Eriti oluliseks peavad lapsevanemad oma panust lapse sotsiaalsete oskuste arendamisel. Seda toetab ka (Kikas, 2010) öeldes, et laste sotsiaalse oskuste kujundamiseks ja võimalike puuduste korvamiseks on eriti oluline teha koostööd lapsevanematega, kelles on laste sotsialiseerimisprotsessis esmane roll.

Lapsevanema kaasatus mõjub positiivselt lapse tulemustele (Zellmann & Waterman, 1998). Käesolevas uuringus selgus, et lapsevanemad, kelle laste koolides pakutakse konkreetseid ettevõtlusõppega seotud huviringe (ettevõtlusring, rahatarkuse huviring), tunnevad end olevat rohkem informeeritud lapse ettevõtlusalastest võimalustest. Seega saavad antud koolide lapsed ka kodus koolis käsitletud teemadele kinnitust, nende ettevõtluspädevuse arendamine on seeläbi terviklikum ning jõuab suurema tõenäosusega igapäevaelus kasutusse (Heinmaa, 2022). Kokkuvõttes toetavad uuringutulemused ideed, et lapsevanemate aktiivne osalus ettevõtlusalase hariduse edendamisel on oluline ning nende positiivne suhtumine võib aidata kaasa selle valdkonna edule ja tõhusale rakendamisele koolides.

4.4. Töö piirangud, praktiline väärtus ning soovitus edasisteks uuringuks.

Käesoleva töö puhul on mitu piirangut. Peamiseks piiranguks on uuringute vähesus ning ettevõtluspädevuse erinevad definitsioonid, raamistikud ning mõtestamised. Autorile teadaolevalt on ettevõtluspädevust Eestis vähe uuritud ning sageli uuritakse ettevõtlust selle kitsama käsitluse raames või vaid üht osa sellest- rahatarkust ehk finantskirjaoskust. Samuti ei sobinud töösse teemakohased uuringud, mis on läbi viidud Eestile geograafiliselt kaugel asuvates maades, mille kultuuril, ühiskonnal ja kooli õppekaval on Eestiga palju erisusi.

Eesti põhikooli riiklikus õppekavas ei ole ettevõtluspädevuse õpetamine kindlaks määratud ning koolides käsitletakse antud teemasid erineval määral (üldpädevuste raames, lõiminguna, iseseisva õppeainena) ning see võib suuresti sõltuda õpetaja isiklikust huvist ja motivatsioonist (Põhikooli riiklik õppekava, 2023). Kuna ettevõtlusega seotud teemad on riiklikus õppekavas üsna uudsed, siis on ka lastevanemate teadmised ja kokkupuude ettevõtluspädevusega varieeruvad, mistõttu ei pruugi nad antud teemal küsimustele vastates mugavalt tunda. Valimi moodustamine oli keeruline, sest osa vastajatest katkestas küsimustikule vastamise pärast üldandmete plokki ehk pärast esimese teemaküsimuse nägemist ning nende vastuseid ei arvestatud valimisse. Suur osa küsimustikule vastanutest olid emad, mistõttu võib arvata, et uuringus osalesid enim lapsevanemad, kes on harjunud lapse tegevustel koolis kaasa lööma.

Töö praktiliseks väärtuseks on teadmine vajadusest lastevanemate teadlikkuse tõstmiseks ettevõtluspädevuse teemal. See toetaks lastevanemaid oma lapse ettevõtluspädevuse arendamisel kodus ning aitaks lapsel koolis õpitut paremini mõtestada ja kinnistada, mis tagab tervikliku õppe ning kooli ja kodu koostöö (Rahandusministeerium, 2021). Praktiliseks väärtuseks on teadmine lastevanemate nõudlusest kooli- ja kodu vahelisele suhtlemisele, toetusele ja koostööle. Käesolev töö toob välja ettevõtluspädevuse alapädevused, mille arendamist ootavad vanemad enim koolilt ja mille kujunemisele soovivad ja suudavad kaasa aidata kodust. Lisaks toob välja, missuguseid ressursse või tuge vajavad lapsevanemad, et lapse ettevõtluspädevuse arengut toetada.

Soovitus tulevaste uuringute läbiviimiseks on tutvustada lastevanematele eelnevalt ettevõtluspädevuse olemust, et nad saaksid läbi mõelda, mida see endast kujutab ning kas ja kuidas nad lapse ettevõtluspädevust igapäevaselt toetavad. Lisaks lastevanematele tuleks uurida ka nende laste teadmisi ja hoiakuid ning koolis pakutavate võimalusi, et jõuda selguseni, missugune panus on lapse ettevõtluspädevuse kujunemisel koolil ja kodul ning kuidas see mõjutab lapse tulemusi.

Tänuõnad

Olen väga tänulik oma perele, kes mind töö kirjutamisel toetas ja julgustas. Tänan magistritöö juhendajat, Külli Hiimäe-Metsar-it igakülgse toetuse eest. Tänan kõiki uuringus osalenuid, kaasamõtlejaid ning küsimustiku jagamisel abiks olnud õpetajaid, õppejuhte, koolijuhte ning lähedasi.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Elina Luik

/allkirjastatud digitaalselt/

15.05.2024

Kasutatud kirjandus

- Aarna, O., Riitsalu, L., & Venesaar, U. (2021). Financial competence as a key competence in lifelong learning. A new framework. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 9(2), 155–183.
<https://doi.org/10.12697/eha.2021.9.2.07>
- Arro, G., Jaani, J., Loogma, K., Malleus, E., Titov, E., Toding, M., Täks, M., & Venesaar, U. (2018). Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis.
https://xn--ettevtluspe-jfbe.ee/wp-content/uploads/2018/12/Raamdokument_web_3.pdf
- Antawati, D, I (2017). Parent role in promoting children's entrepreneurship intention.
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. <https://samm.ut.ee/valimid>
- Bacigalupo, M., Kamylyis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884*
- Blenker, P., Hedeboe Frederiksen, S., Korsgaard, S., Müller, S., Neergaard, H., & Thrane, C. (2021). Entrepreneurship as everyday practice: towards a personalized pedagogy of enterprise education. *Industry & Higher Education* 26(6), 417–430.
<https://doi.org/10.5367/ihe.2012.0126>
- Civitta Eesti AS (2020). *Finantskirjaoskuse kujundamise võimaluste analüüs Eesti üldharidus- ja kutsekoolides*.
- Deakins, D., Glancey, K., Menter, I., & Wyper, J. (2005). Enterprise education: The role of the head teacher. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1(2), 241-63.
- Dickson, P.H., Solomon, G.T. and Weaver, K.M. (2008), "Entrepreneurial selection and success: does education matter?", *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 15 No. 2, pp. 239-258.<https://doi.org/10.1108/14626000810871655>
- Eesti Arengufond (2015). Globaalne ettevõtlusmonitooring 2014. Eesti raport.
http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2015/11/GEM_2014_Eesti1.pdf
- Elenurm, T., Loogma, K., Ohlau, A., Peterson, B., Rekkor, S., Rungi, M., Tambur, M., Taru, M., Õunapuu, T., & Zimmermann, M. (2020). *Ettevõtlusõppe rakendamine üld-, kutse- ja kõrghariduses*.
Uuringuraport.https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/uuringuraport_2020_final.pdf
- Euroopa Komisjon (2018). Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences

- for lifelong learning. Official Journal of the European Union C 189/1
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01))
- Faulkner, A. (2022). Financial Literacy Around the World: What We Can Learn From the National Strategies and Contexts of the Top Ten Most Financially Literate Nations. *The Reference Librarian*, 63(1–2), 1–28.
<https://doi.org/10.1080/02763877.2021.2009955>
- Fayolle, A., & Gailly, B. (2008), From craft to science: Teaching models and learning processes in entrepreneurship education. *Journal of European Industrial Training*, Ajakiri 32(7), 569-593. <https://doi.org/10.1108/03090590810899838>
- FFE-YE. (2011). *Impact of Entrepreneurship Education in Denmark*.
https://eng.ffe-ye.dk/media/202248/impact_of_entrepreneurship_education_in_denmark_2011.pdf
- Grant, A. (2016). *Originals: How non-conformists move the world*. New York: Viking Press.
- Grohmann, B., Kouwenberg, R., & Menkhoff, L. (2015). *Childhood roots of financial literacy*. *Journal of Economic Psychology*, 52, 135-149. doi: 10.1016/j.joep.2015.09.003
- Haridus- ja Noorteamet (2022). *Ettevõtlusõpe*. <https://harno.ee/ettevotlusope>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). Tähtsamad tegevused 2020/2021. õppeaastal.
https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_koolialgusepakett_a4_2020-2021_viimane.pdf
- Heinmaa, G. (2022). *Rekordarv õpetajaid hakkas rahatarkust omandama*.
<https://www.fin.ee/uudised/rekordarv-opetajaid-hakkas-rahatarkust-omandama>
- Hillep, H., Gvirdžišvili, J., Krumm, K., Vahtramäe, K., Kapp, M., Jürivete, T., Soonik, Ü., Trauman, T., Szymanel, A., Verpson, A-L., Pöld, M., Lään-Saarik, K., Latova, V., Aun, M., Aava, M., & Teelahk, M. (2018). SA Innove.
- Jones, B., & Iredale, N. (2010). Viewpoint: Enterprise Education as Pedagogy. *Education and Training*, 52, 7-18. <http://dx.doi.org/10.1108/00400911011017654>
- Junior Achievement Eesti. *Meist*. <http://ja.ee/meist.html>
- Kikas, E. (2010). Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. Haridus- ja Teadusministeerium.
- Kirch, L. (2023, 6. märts). Lapse rahatuleviku kujundab suures osas lapsevanem.
Rahandusministeeriumi rahablogi.
<https://blogi.fin.ee/2023/03/lapse-rahatauleviku-kujundab-suures-osas-lapsevanem/>

- Krull, E. (2018). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. 3. Tr. TÜ Kirjastus.
- Landström, H. (2005). Pioneers in Entrepreneurship and Small Business Research.
Doi:10.1007/b102095
- Lindquist, M.J., Sol, J., & Praag, M.V. (2015). *Why Do Entrepreneurial Parents Have Entrepreneurial Children? Journal of Labor Economics* 33(2).
<https://doi.org/10.1086/678493>
- Magistro B. Financial literacy and support for free trade in the UK. *World Econ.* 2020; 43: 2050–2069. <https://doi.org/10.1111/twec.12951>
- Malleus, E., Arro, G., Mädamürk, K., Kallaste, M., Toding, M., & Venesaar, U. (2021). *Ettevõtluspädevuse arendamise ja enesehindamise juhend*.
<https://ettevotlusope.edu.ee/wp-content/uploads/2021/02/ETTEVÕTLUSPÄDEVUSE-ARENDAMISE-JA-ENESEHINDAMISE-JUHEND-2021.pdf>
- Paes, K., Raudsaar, M., & Mets, T. (2014). *Ettevõtlusest ja ettevõtlikkusest – Globaalse Ettevõtlusmonitooringu uuring Eestis*. Riigikogu Toimetised 29.
<https://rito.riigikogu.ee/eelmised-numbrid/nr-29/ettevotlustest-ja-ettevotlikkusest-globaalse-ettevotlusmonitooringu-uuring-eestis/>
- Põhikooli riiklik õppekava (2023). *Riigi Teataja I*, 08.03.2023, 5
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv>
- Pärismaa, S. (2022). Mentorklubis saab õpetaja rahatargemaks. *Õpetajate Leht*.
<https://opleht.ee/2022/10/mentorklubis-saab-opetaja-rahatarjemaks/>
- Rahandusministeerium (2021). *RAHATARK EESTI. Eesti elanike rahatarkuse edendamise strateegia aastateks 2021–2030*.
<http://financeestonia.ee/wp-content/uploads/2021/06/Eesti-elanike-rahatarjkuse-edendamise-strateegia-aastateks-2021-2030.pdf>
- Rahandusministeerium (2023). *Rahatarjkuse uuringud*.
<https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarjkus/rahatarjkuse-uuringud>
- Riitsalu, L. (2020). Eesti õpilaste tulemused PISA 2018 finantskirjaoskuse uuringus
<https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-02/PISA-2018-FIN-RAPORT.pdf>
- Rootalu, K. (2014). Kirjeldav statistika. <https://samm.ut.ee/kirjeldav-statistika/>
- Räty, H., Korhonen, M., Kasanen, K., Komulainen, K., Rautiainen, R., & Siivonen, P. (2016). Finnish parents' attitudes toward entrepreneurship education. *Social Psychology Education*, 19, 385–401. <https://doi.org/10.1007/s11218-015-9332-8>
- Rönkkö, M. L., & Lepistö, J. (2015). Finnish student teachers' critical

- conceptions of entrepreneurship education. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 9 (1), 61–75.
<https://doi.org/10.1108/JEC-03-2013-0003>
- Schumpeter, J. A. 1934 (2008), *The theory of economic development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Saar, S (2022). Eesti laste rahatarkus jätab soovida vaatamata heale arvutusoskusele. *ERR Novaator*.
<https://novaator.err.ee/1608564832/eesti-laste-rahatar-kus-jatab-soovida-vaatamata-hea-le-arvutusoskusele>
- School Education Gateway (2016). *Ettevõtluspädevus*.
https://www.schooleducationgateway.eu/et/pub/theme_pages/entrepreneurship.htm.
- Sotsiaalministeerium (2008). *Laste kaasatus ja vanemaharidus Eesti ühiskonnas. Väärtushinnangute uuring RISC Lisa Eesti maa-aruandele*.
https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/risc_20eriaaruanne_pere_20ja_lapsed_2008_16plik_28.05_1_.pdf
- Staniewski, M.W., Awruk, K. (2020). Parental attitudes and entrepreneurial success. Doi:
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.10.039>
- Zellman, G.L & Waterman, J.M (1998) *Understanding the Impact of Parent School Involvement on Children's Educational Outcomes*, *The Journal of Educational Research*, 91(6), 370-380, doi: 10.1080/00220679809597566
- Venesaar, U., Täks, M., Arro, G., Malleus, E., Loogma, K., Mädamürk, K., Titov, E., & Toding, M. (2018). Ettevõtluspädevuse mudel ettevõtlusõppe arendamise alusena. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 6(2), 118-155.
<https://doi.org/10.12697/eha.2018.6.2.06>

Lisa 1. Ettevõtluspädevuse mudeli rakendamine I kooliastmes

I KOOLIASTE	
<p style="text-align: center;">ÄRIIDEEDE ELLUVIIMINE</p> <p>Mõistab ettevõtluse ja ettevõtja tähendust ja olemust.</p> <p>Huvitub kodukoha võimalustest ja väljakutsetest ning teab kodukohas tegutsevaid ettevõtteid ja oskab põhjendada nende olulisust.</p> <p>Osaleb erinevates tegevustes/projektides.</p> <p>Põhjendab oma valikuid.</p> <p>Teeb vahet töö-, mängu ja vaba aja vahel.</p> <p>Rakendab teadmisi igapäevaelu situatsioonides (ostmine, laenamine, taskuraha kasutuse planeerimine).</p> <p>Teab majandusringluse ja maksusüsteemi eakohasel määral ning mõistab raha ja ressursi tähendust ja väärtust.</p>	<p style="text-align: center;">ENESEJUHTIMINE</p> <p>Teab, et probleemidel võib olla mitu lahendust.</p> <p>Tunneb huvi oma oskusi parandada.</p> <p>Suudab keskenduda ülesande lahendamisele (olla püsiv).</p> <p>Oskab küsida abi.</p> <p>Harjutab tunnetega toimetulekut.</p>
<p style="text-align: center;">VÄÄRTUST LOOV MÕTLEMINE JA LAHENDUSTE LEIDMINE</p> <p>Märkab seoseid ja sarnasusi.</p> <p>Leiab viise lihtsamate probleemide lahendamiseks.</p> <p>Tunneb ära, kirjeldab probleeme. Huvitub nende üle arutamisest (keskkond, ühiskond).</p> <p>Planeerib lihtsamad ülesandeid (tegevusi, aega, vahendeid).</p> <p>Arvestab teistega, aktsepteerib erinevusi.</p> <p>Teeb kokkuleppeid, peab oluliseks neist kinnipidamist.</p>	<p style="text-align: center;">SOTSIAALSETE OLUKORDADE LAHENDAMINE</p> <p>Tunneb täiskasvanu pakutud ideede vastu huvi.</p> <p>Algatab tegevusi (klassi tasand).</p> <p>Märkab täiskasvanu suunamisel informatsiooni.</p> <p>Tõlgendab emotsioone.</p> <p>Järgib (suhtlemise) reegleid.</p> <p>Arvestab teistega.</p> <p>Väärtustab koostööd.</p> <p>Valib koostöö tegemiseks paarilisi.</p>

Lisa 2. Ettevõtluspädevuse mudeli rakendamine II kooliastmes

II KOOLIASTE	
<p style="text-align: center;">ÄRIDEEDE ELLUVIIMINE</p> <p>Saab aru ettevõtluse võimalustest erinevates keskkondades</p> <p>Mõistab majanduse olemust</p> <p>Oskab nimetada kodukoha ja maailma võimalusi ja väljakutseid</p> <p>Teab ettevõtluse põhimõisteid</p> <p>Saab aru turgude toimimisest (lihtsustatud kujul)</p> <p>Teab majandusringluse, maksusüsteemi ning finantsteenuste liike</p> <p>Langetab mõistlikke otsuseid raha kasutamisel</p> <p>Koostab lihtsamaid projektieelarveid</p>	<p style="text-align: center;">ENESEJUHTIMINE</p> <p>Jälgib probleemide lahendamisel oma arengut</p> <p>Püüab lahendada tavapärasest keerulisemaid ülesandeid</p> <p>Põhjendab oma tegevusi, seab eesmärgid</p> <p>Kontrollib oma emotsioone ning mõistab teiste omi.</p>
<p style="text-align: center;">VÄÄRTUST LOOV MÕTLEMINE JA LAHENDUSTE LEIDMINE</p> <p>Märkab seoseid ja sarnasusi</p> <p>Leiab viise probleemide lahendamiseks (arvestades olemasolevate ressursidega)</p> <p>Tunneb ära ning kirjeldab probleeme</p> <p>Analüüsib probleemi lahendamise tõhusust</p> <p>Planeerib keerukamaid tegevusi eesmärgipäraselt ning põhjendab oma valikuid</p> <p>Teab seadusi, väärtustab ning järgib neid</p> <p>Tegutseb keskkonna ja teistega arvestades</p> <p>Väärtustab vastutustundlikku ettevõtlust</p>	<p style="text-align: center;">SOTSIAALSETE OLUKORDADE LAHENDAMINE</p> <p>Algatab tegevusi (kooli ja kogukonna tasand)</p> <p>Kaasab teisi õpilasi</p> <p>Märkab informatsiooni</p> <p>Oskab reageerida vastavalt olukorrale</p> <p>Suhtleb vastavalt olukorrale/keskkonnale</p> <p>Tõlgendab teiste emotsioone</p> <p>Teeb koostööd, mõistab koostöö väärtust ning täidab oma rolli</p> <p>Kasutab tutvusvõrgustikku teadlikult</p> <p>Loob sobilikke ja olulisi suhteid</p>

Lisa 3. Küsimustik

I JA II KOOLIASTME LAPSEVANEMATE HOIAKUD ETTEVÕTLUSPÄDEVUSE ÕPETAMISSE NING NENDE ROLL LAPSE ETTEVÕTLUSPÄDEVUSE ARENDAMISEL

Lugupeetud lapsevanem!

Olen klassiõpetaja V kursuse tudeng Elina Luik ning kirjutan oma lõputööd teemal "I ja II kooliastme lapsevanemate hoiakud ettevõtluspädevuse õpetamisse ning nende roll lapse ettevõtluspädevuse arendamisel"

Olen väga tänulik, kui leiad umbes 10 minutit oma ajast ning aitad kaasa minu magistritöö õnnestumisele. Küsimustikust on oodatud osa võtma kõik lapsevanemad, kelle laps või lapsed õpivad Eesti koolis I või II kooliastmes (1.- 6.klassis).

Küsimustikule vastamine on anonüümne ning konfidentsiaalne. Kogutud andmeid kasutatakse üldistatud kujul ning ainult selle magistritöö valmimisel teaduslikel eesmärkidel. Uurimistöö tulemusi ei ole võimalik seostada teie isikuga ega kooliga, kus teie laps õpib.

Tänan teid pühendatud aja ja koostöö eest!

Elina Luik

Tartu Ülikool

Klassiõpetaja 5. kursuse tudeng

luikelina@gmail.com

Selles küsimustikus on 35 küsimust.

Taustainfo

Märkige, kus teie pere elab. *

📌 Palun valige üks järgnevatest vastustest.
Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Linn
- Vald

Märkige, mis on teie roll peres.

*

📌 Palun valige üks järgnevatest vastustest.
Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Ema
- Isa
- Muu

Märkige, mis vanuserühma te kuulute. *

📌 Palun valige üks järgnevatest vastustest.
Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 20-29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60-69
- 70+

Märkige, missuguse piirkonna koolis teie laps õpib? *

🗳️ Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Linnakool
- Vallakool

Palun märkige, millises kooliastmes teie laps õpib. *

🗳️ Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- I kooliaste (1.- 3.klass)
- II kooliaste (4.- 6.klass)
- Mul on mõlemas kooliastmes õppivaid lapsi

Lapsevanema hoiak ettevõtluuspädevuse
õppetmisse I ja II kooliastmes

Kuidas hindate enda hoiakut ettevõtluspädevuse arendamise suhtes koolis?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- ei poolda üldse, 5- pooldan täielikult)

Hinnake, kuidas näete oma lapse arengu perspektiivi ettevõtlusõppes osalemisel? *

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- ei ole, 5- väga hea)

Hinnake, kui oluliseks peate ettevõtluspädevuse õpetamist I kooliastmes (1.- 3.klassis).

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- pole üldse oluline, 5- väga oluline)

Hinnake, kui oluliseks peate ettevõtluspädevuse õpetamist II kooliastmes (4.- 6.klass).

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- pole üldse oluline, 5- väga oluline)

Kui oluliseks peate, et ettevõtlusõpe oleks Eesti koolides kohustuslik?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

1

2

3

4

5

(1- ei ole üldse oluline, 5- väga oluline)

Soovi korral põhjendage eelmise küsimuse vastust.

Kirjutage vastus siia:

Hinnake, kui oluliseks peate ettevõtlusõppe sidumist (lõimimist) erinevatesse ainetundidesse?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

1

2

3

4

5

(1- ei ole üldse oluline, 5- väga oluline)

Missuguste ettevõtluspädevuse alapädevuste õpetamisel näete olulist rolli koolil?

*

🗳️ Palun valige kõik sobivad vastused.

Palun valige **kõik**, mis sobivad:

- Keskkonna mõistmine (võime orienteeruda keskkonna eri tahkudes- poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, tehnoloogiline, ökoloogiline)
- Ettevõtlusvõimaluste avastamine
- Finantskirjaoskus ehk rahatarkus
- Metatunnetus (iseenda emotsioonide, mõtlemise, tähelepanu, strateegiate jms tajumine, reguleerimine).
- Autonoomne motivatsioon (motiveeritus, mis tuleneb inimese enda sisemistest väärtustest, huvist ja veendumustest)
- Emotsioonidega toimetulek
- Arengusuumus (uskumus võimekuse arendatavusse ja võimekuse kasvamise läbi pingutuse ning õppimise)
- Loovus
- Probleemilahendus
- Planeerimine
- Eetika ja jätkusuutlikkus
- Algamine
- Suhtlemisoskus (suhtluse mõistmine, kohane ja viisakas käitumine)
- Koostöö ja meeskonnatöö oskus

Valige, mil määral nõustute järgmiste väidetega.

*

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	1	2	3	4	5
Ettevõtluspädevuse arendamine koolis on	☐	☐	☐	☐	☐

oluline, sest kindlustab lapsele õnnelikuma tuleviku.					
Ettevõtluspädevuse arendamine võib aidata lapsel olla enesekindlam.	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtluspädevuse arendamine võib aidata lapsel olla sotsiaalselt aktiivsem.	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtluspädevuse arendamine võib aidata lapsel olla riskijulgem.	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtlusoskused aitavad lapsel paremini mõista ärimaailma ja tööturu ootusi tulevikus.	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtluspädevuste arendamine võimaldab lapsel omandada praktilisi oskusi, mis on vajalikud isikliku finantsilise haldamise ja karjääri edendamise jaoks tulevikus.	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtluspädevuste õpetamine aitab lapsel arendada loovust.	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtluspädevuste õpetamine aitab lapsel arendada probleemilahendusoskusi.	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtluspädevuste õpetamine aitab lapsel arendada võimet innovaatseliselt mõelda.	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtluspädevuste	☐	☐	☐	☐	☐

õpetamine koolis
võimaldab lapsel
kujundada ettevõtlikku
mõtteviisi.

(1- ei nõustu üldse, 5- nõustun täielikult)

Lapsevanema roll ettevõtluspädevuse arendamisel

Hinnake enda rolli lapse toetamisel ettevõtlusõppes.

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- ei toeta üldse, 5- toetan igakülgset)

Kellel näete kõige olulisemat rolli oma lapse ettevõtluaspädevuse arendamisel?

*

🗳️ Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Kool
- Lapsevanemad
- Lapse sõpruskond
- Vanemate sõpruskond

Muu

Kas tunnete end olevat piisavalt informeerituna lapse ettevõtluaspõppe võimalustest ja tegevustest koolis?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- ei ole üldse informeeritud, 5- olen väga hästi informeeritud)

Missuguseid võimalusi pakub teie lapse kool laste ettevõtluspädevuse arendamiseks?

*

❗ Palun valige kõik sobivad vastused.

Palun valige **kõik**, mis sobivad:

- Ettevõtlusring
- Rahatarkuse ring
- Ettevõtluse sidumine ainetundidesse
- Ei paku ühtegi võimalust

Muu:

Missugune on olnud teie kogemus lapse varasemate ettevõtlusõppega seotud tegevustega?

*

❗ Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Väga positiivne kogemus
- Rahuldav kogemus
- Negatiivne kogemus
- Kogemus puudub

Soovi korral põhjendage eelmise küsimuse vastust.

Kirjutage vastus siia:

Kas olete kaalunud ettevõtluse õpetamist oma lapsele väljaspool kooli?

*

📌 Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

Jah

Ei

Kui vastasite eelmisele küsimusele "jah", siis põhjendage, missuguseid võimalusi olete kaalunud. Kui vastasite eelmisele küsimusele "ei", siis jätke selle küsimuse vastus tühjaks.

Kirjutage vastus siia:

Missuguseid ressursse või tuge peate vajalikuks, et toetada lapse ettevõtluspädevuse arendamist kodus?

*

🗨️ Palun valige kõik sobivad vastused.

Palun valige **kõik**, mis sobivad:

- Kooli poolt pakutavad materjalid ja juhendid
- Koolitused ja seminarid lapsevanematele
- Online ressursid ja õppematerjalid
- Võrgustikud ja koostöö teiste lapsevanematega
- Ühisüritused, ühistegevused

Muu:

Missuguste ettevõtluspädevuse alapädevuste õpetamisel lapsele näete olulist rolli lapsevanemana?

*

🗨️ Palun valige kõik sobivad vastused.

Palun valige **kõik**, mis sobivad:

- Keskkonna mõistmine (võime orienteeruda keskkonna eri tahkudes- poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, tehnoloogiline, ökoloogiline)
- Ettevõtlusvõimaluste avastamine
- Finantskirjaoskus ehk rahatarkus
- Metatunnetus (iseenda emotsioonide, mõtlemise, tähelepanu, strateegiate jms tajumine, reguleerimine)
- Autonoomne motivatsioon (motiveeritus, mis tuleneb inimese enda sisemistest väärtustest, huvist ja veendumustest)
- Emotsioonidega toimetulek
- Arengusuumus (uskumus võimekuse arendatavusse ja võimekuse kasvamisest läbi pingutuse ning õppimise)
- Loovus
- Probleemilahendus
- Planeerimine
- Eetika ja jätkusuutlikkus
- Algatamine
- Suhtlemisoskus (suhtluse mõistmine, kohane ja viisakas käitumine)
- Koostöö ja meeskonnatöö oskus

Kui sageli olete arutanud oma lapsega koolis käsitletud ettevõtlusalaseid teemasid?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- üldse mitte, 5- väga sageli)

Kui sageli arutate oma lapsega ettevõtlusega seotud teemadel?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- üldse mitte, 5- väga sageli)

Kas tunnete end piisavalt informeerituna seoses võimalustega, kuidas saaksite oma last toetada etteõtluspädevuse arendamisel?

*

📌 Palun valige üks järgnevatest vastustest.
Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

Jah

Ei

Kooli võimalik roll lapsevanema hoiakule.

Kas olete märganud oma lapse huvi või ambitsioonide suurenemist ettevõtluse vastu pärast seda, kui koolis on käsitletud ettevõtlusteemasid?

*

📌 Palun valige üks järgnevatest vastustest.
Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

Jah

Ei

Ei oska öelda

Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis milles see seisnenud on?

Peale ettevõtlustundi/ettevõtluspädevust lõimivat tundi on laps kodus rääkinud, et:

📌 Palun valige kõik sobivad vastused.

Palun valige **kõik**, mis sobivad:

- soovib saada ettevõtjaks.
- tahab ettevõtluse tundides osaleda.
- tahab mängida kaaslastega arvutis ettevõtlusmänge.
- tahab osa võtta õpilasfirma tegevustest.

Muu:

Kas olete märganud, et teie lapse koolis õpetatavad ettevõtlusoskused on muutnud teie enda hoiakuid ettevõtluse suhtes?

*

📌 Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Kui sageli on teie lapse koolis õpitu tekitanud teie endis huvi millegi kohta lisainformatsiooni otsida/juurde õppida?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- mitte kunagi, 5- väga sageli)

Kui sageli on teie lapse koolis käsitletud ettevõtlusalased teemad tekitanud teie endis huvi millegi kohta lisainformatsiooni otsida/juurde õppida?

*

Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

(1- mitte kunagi, 5- väga sageli)

Missuguste ettevõtluspädevuse alapädevuste õpetamist peate kõige olulisemaks?

*

🗳️ Palun valige kõik sobivad vastused.

Palun valige **kõik**, mis sobivad:

- Keskkonna mõistmine (võime orienteeruda keskkonna eri tahkudes- poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, tehnoloogiline, ökoloogiline)
- Ettevõtlusvõimaluste avastamine
- Finantskirjaoskus ehk rahatarkus
- Metatunnetus (iseenda emotsioonide, mõtlemise, tähelepanu, strateegiate jms tajumine, reguleerimine).
- Autonoomne motivatsioon (motiveeritus, mis tuleneb inimese enda sisemistest väärtustest, huvist ja veendumustest)
- Emotsioonidega toimetulek
- Arengusuumus (uskumus võimekuse arendatavusse ja võimekuse kasvamisest läbi pingutuse ning õppimise)
- Loovus
- Probleemilahendus
- Planeerimine
- Eetika ja jätkusuutlikkus
- Algamine
- Suhtlemisoskus (suhtluse mõistmine, kohane ja viisakas käitumine)
- Koostöö ja meeskonnatöö oskus

Kas oleksite huvitatud ettevõtlusalastest koolitustest lapsevanemale?

*

📌 Palun valige üks järgnevatest vastustest.
Palun valige **ainult üks** järgnevatest:

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Lõpetuseks

Soovi korral lisage veel mõtteid seoses ettevõtluspädevuse arendamisega koolis või kodus.

Kirjutage vastus siia:

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Elina Luik,

1. annan tartu ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Vanemate hoiak ja panus lapse ettevõtluspädevuse arendamisse I ja II kooliastmes“, mille juhendaja on Külli Hiimäe-Metsar, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Elina Luik

15.05.2024